

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF REGIONS UNDER ECONOMIC GLOBALIZATION

Ємець О.І.

доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Волошинович Х.О.

студент,
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

У статті розглянуто питання, пов'язані з методикою визначення інвестиційної привабливості підприємств регіонів України в умовах глобалізації. Розкрито дискусійні моменти, пов'язані з конкретизацією категорій інвестиційного клімату підприємства регіону та інвестиційної привабливості підприємства. Визначено низку чинників, від яких залежить оцінка інвестиційного рейтингу підприємства.

Ключові слова: підприємство, інвестиції, рейтинг інвестиційної привабливості, інвестиційна ефективність, інвестиційний клімат, регіон.

В статье рассмотрены вопросы, связанные с методикой определения инвестиционной привлекательности предприятий регионов Украины в условиях глобализации. Раскрыты дискуссионные моменты, связанные с конкретизацией категорий инвестиционного климата предприятия региона и инвестиционной привлекательности предприятия. Определен ряд факторов, от которых зависит оценка инвестиционного рейтинга предприятия.

Ключевые слова: предприятие, инвестиции, рейтинг инвестиционной привлекательности, инвестиционная эффективность, инвестиционный климат, регион.

The article deals with issues related to the method of determining investment attractiveness of regions of Ukraine under globalization. Solved discussion points related to the specification of the categories of enterprise investment climate of the region and investment attractiveness. Identified the number of factors that affects the investment grade rating of region.

Keywords: enterprise, rating of investment attractiveness, investment effectiveness, investment climate, region.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі економічного розвитку суспільство опинилося у складному становищі: майже всі країни світу і регіони зокрема незалежно від свого соціально-економічного розвитку змушені приймати рішення щодо залучення фінансових ресурсів у вигляді інвестицій для зміцнення економічної безпеки підприємств та подолання фінансових проблем.

Вийти зі складного фінансового становища можна лише за допомогою усвідомлення рівня відповідальності за всі процеси, що відбуваються на підприємствах регіону, для активізації внутрішнього потенціалу. На нашу думку, це проявляється в комплексі заходів управління інвестиційною політикою, яка має активізуючий

вплив на регіональні системи в економічному, соціальному та екологічному напрямках.

Соціально-економічна ситуація у всіх регіонах України потребує оновлення підходів до здійснення регіонального управління – децентралізації. Своєю чергою, це зумовлюється необхідністю виявлення факторів, які можуть стримати негативні тенденції, що виникли у зв'язку з глобальними економічними трансформаціями, та забезпечити інвестиційну привабливість регіонів України на засадах їх саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Теоретичним та практичним аспектам вивчення проблем, пов'язаних із формуванням, підвищенням рівня, методичним забезпеченням, дослідженням окремих аспектів інвестиційної привабливості підприємств регі-

онів, присвячено науковій праці таких учених, як О. Феденко [1], О. Кузьменко [2], С. Васильченко [3], О. Ємець [4], Х. Волошинович [5] та ін.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є виявлення впливу основних чинників, які визначають рівень конкуренції і привабливості ведення бізнесу на підприємствах регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В умовах глобалізації економічний розвиток будь-якої країни тісно пов'язаний із підвищенням її інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів.

Інвестиційна привабливість підприємства регіону є структурним елементом регіонального інвестиційного клімату. Інвестиційний клімат підприємства – це умови, які сприяють процесам інвестиційної діяльності підприємства у конкретному регіоні або гальмують їх.

Інвестиційна привабливість підприємства – це якісна та кількісна характеристика внутрішнього та зовнішнього середовища об'єкта можливого інвестування. Головна суть інвестиційної привабливості підприємства полягає в реалізації стратегії отримання максимального прибутку від вкладеного капіталу, тому нині під час розробки та прийняття інвестиційних рішень іноземний інвестор спирається на дослідження конкурентоспроможності регіональної економіки, а саме звертає увагу на регіони, які є більш привабливими [1].

Інвестиційна привабливість підприємства регіону – відповідність регіону основним цілям інвесторів, що полягають у прибутковості, безризиковості і ліквідності інвестицій та рівні задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог чи інтересів інвестора щодо конкретного підприємства.

Висока інвестиційна привабливість підприємства регіону дає змогу залучати великі інвестиції на його розвиток та гарантує отримання прибутку для інвесторів.

Інвестиційна привабливість підприємства регіону може визначатися вигідним географічним розташуванням, наявністю необхідних природних ресурсів, дешевою та кваліфікованою робочою силою, розвинутою інфраструктурою. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства регіону є найважливішим аспектом для прийняття будь-якого інвестиційного рішення, від правильності якого залежать наслідки як для інвестора, так і для економіки регіону і країни у цілому. Нині є чимало різних методик оцінки інвестиційної привабливості підприємств регіонів.

В Україні загальноприйнятої методики визначення інвестиційної привабливості підприємства регіону немає, її розраховують різні установи та організації за власними підходами, що спричиняє труднощі у підтвердженні об'єктивності оцінки. Зокрема, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України щорічно розраховує рей-

тинг привабливості регіонів України за такими показниками, як економічний стан регіону, розвиток ринкової, транспортної та фінансової інфраструктур [2].

У сучасних умовах під час аналізу інвестиційної привабливості використовують переважно експертно-рейтинговий підхід, саме його у своїй роботі досить широко використовують такі відомі світові рейтингові агентства, як Standart&Poors, Moody's та Fitch IBCA.

Згідно з рейтингом інвестиційної привабливості регіонів України, який розробляється Київським міжнародним інститутом соціології та Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій, спостерігається така тенденція: у даному рейтингу подано характеристику тих факторів, які впливають на прийняття інвестиційних рішень та визначають якість середовища, в якому діють підприємства – суб'єкти інвестування. Україна є досить неоднорідною країною як із точки зору географічних умов, так і в плані соціально-економічного розвитку. Така географічна та соціально-економічна різноманітність свідчить про значний потенціал регіонів, оскільки дає змогу запропонувати різноманітні «пакети» інвестиційних умов, якими може скористатися широке коло потенційних інвесторів, адже кожний інвестор орієнтується на цілком конкретні характеристики територій, які для нього є визначальними (табл. 1).

Таблиця 1
Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів України

Область	Рейтинг
Львівська	1.601
Івано-Франківська	1.478
Одеська	1.459
Вінницька	1.428
м. Київ	1.419
Дніпропетровська	1.418
Волинська	1.410
Харківська	1.404
Чернігівська	1.397
Житомирська	1.385

Джерело: складено на основі [6]

Даний індекс розраховується на основі жорстких і м'яких факторів:

1) жорсткі фактори: природні ресурси, трудові ресурси, інноваційний потенціал, географічне розташування, споживчий сегмент, бізнес-сегмент, інфраструктура;

2) м'які фактори: діловий клімат, правила і процедури (ефективність державних органів, адміністративні процедури, дотримання прав власності, корупція, податки і збори), відкритість влади, діловий оптимізм, успішний досвід.

До жорстких факторів належать ті, вплив яких неможливо або дуже складно змінити в коротко-

строковій перспективі. Однак вони можуть бути базою для середньо- та довгострокових прогнозів розвитку середовища та визначати потенціал регіону для реалізації інвестиційних проєктів. Група м'яких факторів об'єднує фактори, які можуть змінюватися за короткий проміжок часу та ставати обмеженням або перевагою для реалізації інвестиційних проєктів [6].

Такі зміни в інвестиційній привабливості підприємств регіонів Західної України можна пояснити зростанням ролі м'яких факторів, адже зростання таких факторів не потребує значних коштів і часу, переважно знаходяться в руках місцевої влади і громади, а отже, має високу мобільність і може змінитися швидко, покращуючи тим самим інвестиційну привабливість регіону. А жорсткі фактори потребують постійних капіталовкладень, щоб підтримувати їх кількість та якість. Відповідно, регіонам які мали переваги в таких факторах, не вдалося втримати свої позиції у рейтингу інвестиційної привабливості.

Свою чергою, західним регіонам, які не мали переваг у жорстких факторах, удалося підтримати м'які фактори на належному рівні для підвищення рівня інвестиційної привабливості [3].

01 вересня 2016 р. на засіданні Рейтингового комітету агентства «Кредит-Рейтинг» прийнято рішення про оновлення рівня інвестиційної привабливості міста Івано-Франківська на рівні ualNV4+ (високий рівень інвестиційної привабливості за Національною шкалою). Це означає, що місто характеризується високим рівнем привабливості для здійснення інвестицій порівняно з іншими об'єктами аналізу. Чутливість вкладень до інвестиційних ризиків є низькою.

За інформацією головного управління статистики, обсяг залучених із початку інвестування в економіку області прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на 01 липня 2016 р. становив 837,2 млн. дол. США, що в розрахунок на одну особу населення становило 606,8 дол. У січні-червні в економіку області інвестовано 1,3 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу) та вилучено 8,3 млн. дол. Сукупний обсяг іноземного капіталу порівняно з обсягом інвестицій на початок 2016 р. збільшився на 0,1% переважно за рахунок курсової різниці.

За обсягом прямих іноземних інвестицій Івано-Франківщина посіла 10-те місце серед регіонів України, за темпом росту – 17-те. Інвесторами виступили нерезиденти з 51 країни світу. До п'ятірки основних країн-інвесторів, на які припадає 85,9% загального обсягу прямих інвестицій, належать Кіпр, Нідерланди, Польща, Сербія, Данія.

У розвиток промисловості спрямовано 632,5 млн. дол. США, із них найбільше – у підприємства переробної промисловості – 625,1 млн. дол. Частка інвестицій, що вкладені у підприємства оптової та роздрібно торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і

мотоциклів, становила 11,7%; сільського, лісового та рибного господарства – 7,8%; будівельної діяльності – 2,8% (рис. 1) [7].

Прямі іноземні інвестиції за основними видами економічної діяльності станом на 1 квітня 2016 року

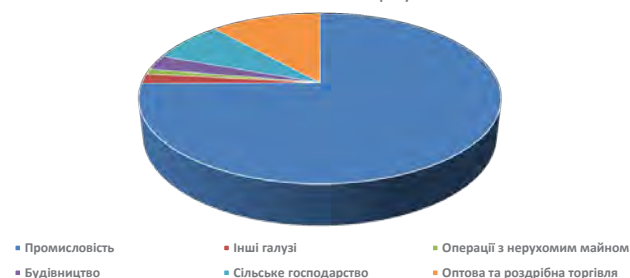


Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції за основними видами економічної діяльності станом на 01 квітня 2016 р.

Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій зосереджені на підприємствах міст Івано-Франківська (461,6 млн. дол. США, або 55,1% загального обсягу інвестицій) та Калуша (243,7 млн. дол., або 29,1%). Серед районів області значна частка капіталу нерезидентів залучена в економіку Калуського (3,2%), Рогатинського (3,2%) та Тисменицького (2,4%) районів.

Журнал Forbes у 2015 р. розробив рейтинг найсприятливіших міст для бізнесу. За результатами рейтингування першу трійку посідають найбільші (після столиці) регіональні центри – Одеса, Львів та Харків. Івано-Франківськ – на дев'ятій позиції, а інше місто на крайньому заході України – Ужгород – за представленими балами посіло останнє, 25-те, місце (табл. 2).

У лідери рейтингу вийшла Одеса, зумівши показати високі результати практично за всіма характеристиками за винятком хіба що кількості тяжких та особливо тяжких злочинів, рівень яких у цьому місті становить практично половину від загального рівня злочинності.

На другу позицію піднявся Львів, який є фактично центром тяжіння капіталів і продуктивних сил усього Західного регіону. Трійку лідерів замикає Харків, який опинився у прифронтівій зоні. Це не могло не позначитися як на економіці міста, так і на загальному тривожному стані його жителів, які остерігаються, що військові дії перемістяться і в Харківську область.

За результатами оновленого рейтингу агентства «Євро-Рейтинг» інвестиційної ефективності міст Івано-Франківську підтверджено рейтинг іпес, що відповідає рівню «вище середнього». Бальна оцінка інвестиційної ефективності м. Івано-Франківськ становить 180 балів.

Лідерами даного дослідження стали міста Київ (217 балів) та Львів (214 балів). Під час складання даного рейтингу агентство «Євро-Рейтинг» досліджувало показники, які характеризують як інвестиційну активність у місті, так і соціально-економічний ефект від залучених коштів (табл. 3).

Таблиця 2
Рейтинг найкращих міст України
для ведення бізнесу

Місто	Людський капітал	Купівельна спроможність	Бізнес-клімат	Економічна стійкість	Інфраструктура	Ділове здоров'я
Одеса	20	10	7	13	21	13
Львів	21	9	8	12	19	13
Харків	22	7	7	13	20	12
Дніпропетровськ	18	12	8	11	20	6
Миколаїв	18	10	4	10	14	18
Черкаси	17	5	6	13	15	15
Запоріжжя	10	11	5	11	20	13
Хмельницький	20	7	5	9	10	18
Івано-Франківськ	19	6	6	9	12	15
Вінниця	19	5	6	12	14	10
Рівне	12	7	6	9	14	15
Чернігів	16	4	3	9	11	20
Кривий Ріг	13	9	4	7	15	13
Тернопіль	18	5	7	7	11	13
Луцьк	16	3	3	12	9	18
Суми	13	6	5	9	9	19
Маріуполь	9	8	2	8	11	20
Херсон	15	6	4	12	10	10
Біла Церква	16	3	3	10	6	19
Чернівці	15	3	4	8	9	16
Дніпродзержинськ	14	8	3	7	7	15
Житомир	10	7	5	8	11	11
Кременчук	9	5	2	6	9	19
Кіровоград	8	4	6	7	11	9
Ужгород	7	5	3	8	9	10

Джерело: складено на основі [8]

Критерії, які використовувалися під час складання рейтингу:

1. Капітальні інвестиції за II квартал 2016 р., розрахований на душу населення в процентах до попереднього періоду.

2. Іноземні інвестиції за II квартал 2016 р.

3. Виконані будівельні роботи за II квартал 2016 р. [9].

Нині перед місцевою владою стоять питання покращення інвестиційної привабливості підприємств регіонів, які можна вирішити шляхом формування ефективних механізмів взаємодії влади, підприємців, інвесторів та громадськості. Для покращення інвестиційної привабливості підприємств регіону є доцільним створення на регіональному рівні інвестиційного сайту, який виступає як каталізатор для інвестиційних проєктів, є базою знань щодо потенціалу регіону, його конкретних переваг. Для його створення необхідно широке залучення громади до роз-

витку свого населеного пункту, збільшення ролі органів місцевого самоврядування у соціально-економічному розвитку територій.

Таблиця 3
Інвестиційна активність міст України

Область	II кв. 2016 р.	Бал
	Рейтинг	
Вінницька	ineB	188
Волинська	ineC	162
Дніпропетровська	ineB	192
Житомирська	ineD	150
Закарпатська	ineE	128
Запорізька	ineD	156
Івано-Франківська	ineC	180
Київська	ineA	217
Кіровоградська	ineE	132
Львівська	ineA	214
Миколаївська	ineB	197
Одеська	ineA	224
Полтавська	ineB	191
Рівненська	ineF	102
Сумська	ineF	107
Тернопільська	ineE	121
Харківська	ineA	211
Херсонська	ineD	156
Хмельницька	ineD	144
Черкаська	ineD	153
Чернівецька	ineE	131
Чернігівська	ineE	131

Інвестиційний сайт – це візитна картка регіону, на якому показана презентація області як виробничого, наукового, транспортного, культурного і освітнього регіону країни, це потужний інструмент для розвитку бізнесу, залучення інвесторів та бізнес-партнерів в інноваційні та інвестиційні проєкти з високою продуктивністю і доданою вартістю, а також створення привабливого інвестиційного клімату. Основна мета – сформувати позитивний імідж регіону на загальноукраїнському та міжнародному рівнях, залучити кошти іноземних та вітчизняних інвесторів для інвестиційного та інноваційного розвитку підприємств, а також об'єднання й уніфікації інформації про усі наявні інвестиційні можливості області для встановлення швидкого та ефективного контакту з інвестором.

Стратегічна мета його створення – знайти, зацікавити і забезпечити для інвесторів необхідні і рівні умови для роботи і побудувати між усіма учасниками інвестиційного процесу відносини довіри і партнерства [9].

Збільшення обсягів іноземного інвестування в Україні можливе лише за умов підвищення її інвестиційної привабливості та створення механізму взаємодії іноземного інвестора й органів державної влади. Поліпшення інвестиційного

клімату потребує підвищення стабільності та прозорості політичної системи України, зменшення рівня її корумпованості, подолання тенденцій криміналізації суспільства, прискорення процесів дерегуляції підприємницької діяльності в цілому, завершення судової реформи.

Вагому роль у створенні сприятливого інвестиційного клімату відіграє стабільність законодавчої системи, адже держава має надійно забезпечувати захист прав іноземних інвесторів і розробити систему їх страхування від можливих ризиків здійснення інвестиційної діяльності на території України. Особливу увагу слід приділити інформаційному забезпеченню залучення іноземних інвестицій.

Доцільним, на нашу думку, є розробка чіткої державної стратегії залучення іноземних інвестицій, визначення пріоритетних галузей економіки, окремих підприємств, ефективне функціонування яких зумовить подальше поживлення в інших секторах. Наприклад, сьогодні серед них в Україні можна виділити аграрний сектор, сферу високих технологій, IT-індустрію, машинобудування, нафтогазову та енергетичну галузі. Під час розробки інвестиційної стратегії слід урахувати географічні і соціально-економічні відмінності регіонів України.

На заваді підвищенню інвестиційної спроможності регіонів стоїть низка проблем:

1. Недостатнє інституційне забезпечення інвестиційної політики в регіонах та на окремих підприємствах. Розробка інвестиційної політики традиційно залишається прерогативою органів влади центрального рівня. Вагому роль у регулюванні інвестиційної діяльності саме на регіональному рівні та у формуванні системи інвестування в регіонах і задоволенні очікувань інвесторів відіграють рейтинги інвестиційної привабливості підприємств регіонів, інвестиційні паспорти регіонів, інвестиційні атласи по регіонах.

2. Недосконалість інструментів розкриття внутрішнього потенціалу підприємств регіонів. Інституційним інструментом розкриття внутрішнього потенціалу підприємства регіону є регіональні стратегії. У чинних стратегіях регіонального розвитку відсутні системний і всебічний аналіз внутрішнього потенціалу регіону та визначення способів його використання. У регіональних стратегіях присутній аналіз окремих галузей та сфер діяльності, які становлять господарську основу для даного регіону, проте він не має стратегічної спрямованості як загалом, так і в контексті підвищення інвестиційної привабливості регіонів зокрема. Із тексту стратегії інвестору важко дійти висновків про можливість здійснення капіталовкладень в конкретне підприємство.

3. Падіння обсягів залучення інвестицій унаслідок погіршення соціально-економічної ситуації в країні і падіння інвестиційної привабливості підприємств регіонів Сходу України через ведення бойових дій на їх території.

4. Низька ефективність розподілу інвестицій, низька віддача від інвестицій. Із року в рік спостерігається концентрація капітальних інвестицій у галузях переробної промисловості та будівництва, а прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з інших країн – у галузях переробної промисловості, фінансовій та страховій діяльності, оптовій та роздрібній торгівлі. Внаслідок надмірного нарощування інвестиційного потенціалу високозатратних галузей неможливо добитися успіху в економічному розвитку.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, усі зроблені у процесі дослідження теоретичні та практичні рекомендації щодо оцінки інвестиційної привабливості підприємства надають можливість підвищити інвестиційний рейтинг підприємств. Це, безумовно, дасть змогу створити основу для отримання підприємством ресурсів для свого подальшого економіко-технологічного розвитку.

Виходячи з даної ситуації, постає важливе питання якомога більш професійної та чіткої оцінки підприємства з точки зору привабливості для інвесторів. Формування комплексної інтегральної оцінки інвестиційної привабливості може здійснюватися за різними методиками. Основною вимогою до будь-якого методу визначення рівня інвестиційної привабливості є можливість інтерпретації отриманої інформації та прийняття на основі визначених показників ефективності та доцільності управлінських рішень, як із боку інвестора щодо вкладання коштів, так і з боку підприємства-реципієнта щодо підвищення власного інвестиційного рейтингу.

Можна стверджувати, що пріоритетним напрямом розвитку економіки підприємств є залучення інвестицій у регіон. Окрім того, суттєвим є спроможність інфраструктури регіону освоювати та ефективно використовувати інвестиційні кошти. У цьому сенсі важливою є формалізація підходів до визначення інвестиційної привабливості підприємств регіону, оскільки його позиціонування у цьому аспекті дає змогу залучити потенційних інвесторів для виконання регіональних інвестиційних програм. Слід зазначити, що ефективність регіональної інвестиційної політики залежить від стану інвестиційного клімату, що впливає на інтенсивність інвестиційного процесу та обсяги інвестицій і визначає інвестиційну привабливість підприємств регіону.

Для залучення інвестицій та ефективного їх використання в підприємствах регіону необхідно усунути основні бар'єри: фінансові, економічні, інфраструктурні, правові та корупцію. Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним є питання вдосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку підприємств.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Феденко О.В. Інвестиційна конкурентоспроможність регіонів України в умовах глобалізації економіки / О.В. Феденко // Ефективна економіка. – 2014. – № 5. – С. 34–38.
2. Кузьменко О.В. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість регіонів України / О.В. Кузьменко // Економічний нобелівський вісник. – 2015. – № 1. – С. 46–54.
3. Васильченко С.М. Аналіз потенціалу малих міст Західної України у сфері залучення іноземних інвестицій / С.М. Васильченко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 14–20.
4. Ємець О.І. Значення капітальних інвестицій підприємств в умовах глобалізації економіки / О.І. Ємець // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. Науковий збірник. – Івано-Франківськ: Плай, 2014. – Вип. 10. – Т. 1. – С. 179–186.
5. Волошинович Х.О., Ємець О.І. Чинники залучення капіталу для реалізації інвестиційних проектів підприємств / О.І. Ємець, Х.О. Волошинович // Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Соціально-економічний розвиток і якість життя населення регіону» (Івано-Франківськ, 16–17 травня 2013 р.). – 2013. – С. 32–34.
6. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiis.com.ua/materials/pr/20142904/RIPR2014.pdf>.
7. Сайт «Правда» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravda.if.ua/cat-7.html>.
8. Forbes Україна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/magazine/forbes/1395318-najkrashchi-mista-dlya-biznesu>.
9. Сайт рейтингового агентства «Євро-Рейтинг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euro-rating.com.ua/regiony/rejting-list/rejting-list-oblastej/>.
10. Стан інвестиційної діяльності в Україні за I півріччя 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.